

אזמרה לשמך

נידונים בהלכות תפילה

האם מותר לחזן לעקור ממקומו לאחר חזרת הש"ץ (ועדיין לא פסע ג' פסיעות)

שאלה. כנהוג החזן אינו פוסע ג' פסיעות לאחר חזרת הש"ץ, וכתב בתרומת הדשן (סי' יג') ומובא במשנ"ב (סי' קכג) ס"ק יח' שהטעם הוא כיון שסומך על הפסיעות של קדיש תתקבל שלאחר "ובא לציון".

וא"כ כיוון שהחזן לא פוסע עד לאחר קדיש תתקבל לכאורה יצטרך לומר תחנון במקומו בעמידה ולא לעקור ממקומו כדי שיוכל לשבת, וכמו"כ יהיה אסור לחזן לקחת את הס"ת לבימה.

תשובה. אכן כתב המשנ"ב (סי' ק"ד ס"ק ט') שאסור לחזן לעקור רגליו סתם ורק לצורך מצוה מותר לעקור רגליו, מהטעם שנתבאר כיון שעדיין לא פסע (וכל זמן שלא פסע הוי כעומד לפני המלך, מ"ב סי' צד' סק"ג וקכ"ב סק"ה).

וכתב שם עוד המשנ"ב שמותר לחזן לעקור רגליו ולשבת בתחנון כיוון שמצווה לומר תחנון בישיבה (עיין סי' קלא') וכן מותר ללכת לבימה עם הס"ת כיוון שהוא מצווה.

ולפי"ז נראה שאסור לחזן לאחר שלקח את הס"ת לבימה להסתובב אלא צריך לחכות במקום סמוך לבימה עד שיחזיר את הס"ת למקומו.

מקרים בהם החזן צריך לפסוע מיד לאחר חזרת הש"ץ

שאלה. האם במקרה שמחליפים חזן ב'אשרי' צריך לפסוע בסוף חזרת הש"ץ שהרי לא יפסע בקדיש תתקבל.

תשובה. צריך לפסוע מיד לאחר חזרת הש"ץ.

מקור הדין - כף החיים סי' קכג' ס"ק כח'.

חזן שיש מאחוריו מתפללים

שאלה. חזן שאינו יכול לפסוע לאחר תפילת הלחש כיון שיש מאחוריו מתפללים וצריך להתחיל חזרת הש"ץ כיצד ינהג.

תשובה. מבואר במשנ"ב סי' ס"ט סק"ט שאסור לעבור לפני המתפלל אף לצורך מצווה.

ולמעשה נראה שלא יפסע ג' פסיעות של עושה שלום' ורק יעקור רגליו מעט ובזה נחשב שסיים את

דין השומע קדיש באמצע פסוקי דזמרה

שאלה. האוחז בפסוקי דזמרה או בשאר התפילה שאחר שמו"ע ושומע קדיש האם צריך להפסיק ולשמוע את כל הקדיש או שיכול להמשיך ויפסיק לענות רק במה שצריך לענות.

תשובה. יכול להמשיך בתפילתו כרגיל ולענות בדברים הנצרכים, ואין צריך להפסיק ולשמוע את כל הקדיש

מקור הדין - פסק השו"ע או"ח סי' נו' סע' א' - יש לכוון בעניית הקדיש, וכתב המ"ב שם (סק"ב), 'אפילו להרהר בד"ת אסור בשעה שהחזן אומר קדיש מפני שצריך לכוון הרבה בעניית הקדיש', ולפי דבריו היה נראה שצריך להפסיק באמצע פסוקי דזמרה בשביל לשמוע את הקדיש.

אמנם בשו"ע הרב או"ח סי' נו' ס"ד כתב 'וצריך לשמוע לכוין על מה הוא עונה כמו שצריך לכתחלה לשמוע ולכוין לברכה שעונה עליו אמן (כדי שיידע על מה עונה ולא תהיה 'אמן יתומה') וכו', בדיעבד אם בא לבית הכנסת כשהצבור עונים כבר איש"ר עונה עמהם וכו', אך לכתחילה כשאפשר לו לשמוע צריך לשמוע ולא לסמוך על מה שיוודע על מה עונים אמן. ואם אין ט' שומעין לש"ץ לא יאמר כלל קדיש שכל דבר שבקדושה אי אפשר לומר בפחות מעשרה', עד כאן תוכ"ד שו"ע הרב.

אמנם המ"ב סי' קכה' סק"א העתיק דברי המג"א שמשמע שם שעל כל אחד ואחד שבבית הכנסת לשתוק ולשמוע את הקדיש.

ונראה שאף לפי דברי המ"ב והמג"א הנ"ל אם אוחז באמצע התפילה די שיענה את מה שצריך לענות לפי המבואר בסי' נא' ובסי' סו' - ובאופן שיוודע על מה הוא עונה, ואין צריך לשתוק ולשמוע את כל הקדיש.

ג' פסיעות לחזן בסיום חזרת הש"ץ

שאלה. האם החזן צריך/יכול לפסוע ג' פסיעות אחר חזרת הש"ץ.

תשובה. כתב התרומת הדשן (סי' יג') ומובא בשו"ע (סי' קכג' ס"ה) שאין צריך לפסוע כיוון שהש"ץ סומך על שלושת הפסיעות של קדיש תתקבל שיאמר אח"כ, אך אם רוצה לפסוע אין מוחים בידו (מ"ב קכג' ס"ק יט').

להסתפק בתפילין שבתוך נרתיקם האם גם בזה יש לאסור, ולמעשה נראה להקל בזה. **ולהחזיק דברים שלא נזכרו בגמ' ואינו חושש שיפלו מותר בשעת אמירת ברכה.**

אמירת ברכה תוך כדי הליכה

שאלה. האם מותר לברך ברכות תוך כדי הליכה.

תשובה. מותר אם לא נעשה בדרך עראי [לגבי ברכהמ"ז אם אוכל בהליכה בדרך יכול לברך בהליכה מפני שיקשה בעיניו איחור דרכו ולא יוכל לכוון יפה (מ"ב קפג' סקל"ו) ונראה שבשאר ברכות אי"צ לתנאי זה].

מקור הדין - עיין סי' סג' וסי' קפג' ס' יא' וסי' קצא'

ברכת 'אשר יצר' לאחר עניית 'ברכו'

שאלה. מי שעשה צרכיו לפני מעריב וצריך לברך אשר יצר והש"צ כבר אמר 'ברכו' וענה אחריו, האם יאמר אשר יצר היכן שאוחז או שימתין ויברך אחרי שמו"ע.

תשובה. כתב המשנ"ב (סי' נד' ס"ק יג' ובסי' רלו' ס"ק א') שלאחר עניית 'ברכו' אף שעדיין לא התחיל ברכות ק"ש נחשב כאמצע הפרק כי עיקר כוונת הש"צ כשאומר 'ברכו' היא שהציבור יברכוהו בברכות ק"ש. ונראה שאף אם יכוון שלא להתחיל בענייתו ברכות תפילת ערבית מ"מ לא מהני, שהרי כוונתו להתחיל ברכות ק"ש אחרי שיברך 'אשר יצר' וא"כ נחשב כבר עכשיו כאוחז באמצע הפרק, ורק מי שאוחז באמצע פסוקי דזמרה ואינו מתחיל ברכות ק"ש בזה כתב המשנ"ב (סי' נד' ס"ק יד') שאין דינו כאמצע הפרק, אבל אם עדיין לא התחיל לברך 'אשר יצר' לא יברך עד לאחר שמו"ע, וכ"ש שאסור לדבר דברי חולין לאחר אמירת 'ברכו' וכמו שכתב המשנ"ב רלו' הנ"ל וז"ל: 'ולפ"ז צריך לזהר מאד שלא לספר אחר ברכו דערבית אפילו קודם שהתחיל לברך הברכה ראשונה אם דעתו להתפלל אז מעריב עם הצבור.'

לדלג על פסוקי דזמרה בשביל עניית ברכו עם הציבור

שאלה. מי שאוחז באמצע פסוקי דזמרה והחזן אוחז לפני 'ברכו', האם ידלג על שאר פסוקי דזמרה ויאמר רק 'שתבח' כדי שיוכל לענות 'ברכו' עם הציבור.

תשובה. עליו לדלג ולומר רק 'ברוך שאמר', 'אשרי' ו'שתבח', כדי שיאמר 'ברכו' עם הציבור, כיון שנתבאר מדברי המשנ"ב לעיל שאמירת 'ברכו' היא חלק מברכות ק"ש, ולכן יש לדלג כדי שיוכל להסמיך עניית 'ברכו' עם ברכות ק"ש שהוא חלק מהם (בה"ל סי' סט').

התפילה, ולגבי הג' פסיעות יסמוך על הפסיעות בקדיש תתקבל.

אמירת ברכות בשעה שאוחז תפילין בידו

שאלה. האם מותר לברך בדרך לבית כנסת כשאוחז בידו טלית ותפילין.

תשובה. מבואר בגמ' ברכות כג': ובסוכה מא': ואו"ח צו' שלא יאחוז אדם תפילין בידו וס"ת בזרועו ויתפלל ועוד אמרו שם שלא יאחוז אדם סכין וכסף וככר מפני שלבו עליהם שלא יפלו וע"י זה תתבטל כוונתו.

ובפשוטו מלשון הגמ' והשו"ע משמע שכל האיסור הוא רק בתפילה וסתם תפילה הוא תפילת שמו"ע (כמו שכתב התרומת הדשן (סי' יח') לגבי איסור עשיית חפציו קודם שיתפלל).

אולם כתב הפרי מגדים ומובא במשנ"ב שם (ס"ק א') שה"ה בק"ש ובפסוקי דזמרה.

והנה נחלקו הראשונים בברכות שם [עי' רש"י ורבנו יונה שם ורבינו מנוח (פ"ה מהל' תפילה הל' ה')] האם האיסור הוא רק לגבי הדברים שנאמרו בגמ' שליבו עליהם שלא יפלו אבל שאר חפצים שלא יגרם נזק בנפילתם מותר לאחוז בשעת התפילה, או שבכלל האיסור גם שאר דברים.

ונחלקו בזה גם האחרונים - המג"א והט"ז (סי' צו'), והובאו דבריהם במשנ"ב (שם ס"ק ה'), ונראה שדעתו להחמיר בזה שאין לאחוז בידו שום חפץ בשעת התפילה. והפמ"ג מחדש שדין זה נאמר לא רק בתפילת שמו"ע אלא אף בשעה שאומר פסוקי דזמרה וק"ש [ועי' בט"ז (ס"ק א') ובמשנ"ב (שם ס"ק ב') לגבי יקום פורקן], ונראה שחידושו נאמר דוקא לגבי דברים שנמנו בגמ' שליבו עליהם שלא יפלו, אבל בלקיחת שאר דברים אין להחמיר בשעת אמירת פסוקי דזמרה וק"ש ויקום פורקן.

ויש להסתפק האם החידוש הנ"ל שאין לאחוז חפץ אף בשעת אמירת ק"ש ופסוקי דזמרה ויקום פורקן האם הוא מטעם שאמירתם היא חלק מסדר התפילה אבל בשאר ברכות אין להקפיד בזה [כיון שברכות נאמרות בקצרה] או שדין זה נאמר גם בברכות.

ונפק"מ בזה האם מותר לברך ברכות השחר בדרך לבית הכנסת כשאוחז התפילין בידו, ויש לדון בזה מצד עצם הדבר האם ראוי לומר ברכות בהליכה (ועי' להלן), וכן מצד הנדון שלפנינו שכאמור יש להסתפק האם דין זה נאמר גם בברכות, ואף אם נאמר שדין זה נאמר גם בברכות נתבאר שזה דווקא בדברים המנויים בגמ', ויש